

Megjelenik minden estőtörtéknél: sos főle koppel olatva. Előfizetési ár: Egész évre 6 frt; félévre 3 frt; negyedévre 1,50 kr. Előfizetheti minden postahivatalnál és könyvtárban.
Hirdetések díja: 4 basabos petít sor 9 uj kr. Szerkesztői szállás: mézáros ucta 2. szám, 2. dük emelet. Kiadó-hivatal: barátok tere 7. szám.

Illésy György.

Az irodalomnak nemesak költői, nemesak fényes nevű írói vannak, hanem vannak napszámosai is, kiknek nevét csak elvéve hallja a közönség. A naponként megjelenő hírlapok részére egyik nap úgy, mint a másik nap írni kell, sőt körülbelül az is megvan szabva, hogy mennyit. Sok fő, sok toll foglalkozik ezzel. Hány feltűnő, vagy figyelemre méltó cikk jelenik meg egyre-másra a hírlapokban, a nélkül hogy az olvasó tudná, kitől ered.

Sok tanulmány, készütség közlekedik így a közönséggel, a nélkül, hogy az írók csak reménye is lenne, mikép ezek hírnevét állapítják meg. Élete munkásságának egy része kisebb-nagyobb hírlapi cikkekből áll, melyekről rövid idő alatt még vele együtt dolgozó társai is elfelejtik, hogy ki írta.

A közönség gyakran igen fényes nevekkel találkozhat a hírlapokban; de igen sokszor oly nevekkel is, melyek teljesen ismeretlenek előtte, pedig ha utána kérdezősködnék, megtudná, hogy évek óta szolgál tollával a közügynek és felvilágosodásnak. A hírlapot olvasó közönség csak két alkalommal ismerkedhet meg lapjának íróival: esküdtszéki tárgyalásnál, és ha meghalt. Elítélni vagy meghalni nem lehet névtelenül.

A gyorsan kiterjedt hírlapirodalom nálunk a szépirodalom megrongálásán létesült. A közügyek körül támadt érdekltség, a politikai élet párharcra, a nyilvánosság organumait csakhamar oly mérvben vették igénybe, hogy az irodalmi erők egészen a hírlapok körül csoportosulva, a szépirodalom dalos berkei elesendesültek, s a virágait ápoló kezek egészen megfogytak. Sok, a költészet terén feltűnt tehetség a közönség szeméi elől egyszerre elveszett. Valamelyik szerkesztőségben kell most keresnünk. Pedig egy szerkesztőség óráról órára tartó ezerféle elfoglaltságától és változatosságától nem oly könnyen válik meg a hírlapíró; hozzá még irodalmunkban ezt „állásnak” is lehet tekinteni.

Illésy György, ki október 19-dikén hunyt el, évek hosszú során át foglalkozott az irodalommal, s még sem hagyott maga után oly nevet, melyet széles kör ismerne. De aratott sok elismerést „Kun-sági” és „György deák” álnevek alatt, melyeket többnyire önállóbb cikkei vagy a nép számára írt

közleményei alá jegyzett. Egy nagy lap, a „Hon” vezetése volt rá bízva. Ezt is kiesavarta kezéből kénytelen betegsége, mely évekig kínozta, s aztán a világból az ágyba száműzte, hol a biztos halál tudatával oly igen soká kellett várnia, hogy mikor szabadul meg gyötrelmeitől. A „Hon” jól mondá, hogy ő a kórügy hőse lett.

Biharmegyében, Mező-Sason, hol atyja reform. lelkész volt, 1832. január 14-én született, s szülői és egy nyugalmazott őrnagy bátyja gondosan neveltetik. Meg lévén áldva oly külső és belső

zenész lett a zenekarban, sokat olvasott, nyelveket tanult s katonai műkedvelő-előadásokat rendezett. Négy évig volt ily kénytelen szolgálatban, s hazakerülvén, nevelő lett, írt költeményeket, fordítá Beranger-t, majd Debrecenben lapot szerkesztett, a pesti szépirodalmi lapokban, sőt „Oberon” fordításával a Kisfaludy-Társaság előtt is föltűnt, ismerősei szerették, becsülték, s — a mi balvégzete lön — a debreceni gőzmalom pénztárnoki állomását megnyerte. Nem értvén a számvitelhez s szórakozottságában gyakran elhibázva a kifizetendő összeget: deficitje támadt, melyet munkával és vállalatokkal akart kiegyenlíteni; de nem volt szerencséje, s mindenét hátrahagyva, 1865-ben Pestre jött fel, hogy munkája verejékével tartsa fön nejét, gyermekeit s elégítse ki hitelezőit.

Bámulatos volt, hogyan dolgozott ekkor, miután nemesak magáért kellett küzdenie. Éjjel nappal íróasztalánál ült. Ily helyzetben fogadott el állást a „Magyar Világ” szerkesztőségében, majd később a „Sürgöny”-nél, noha ezek politikai meggyőződését nem oszthatta. 1867-ben azonban Jókai fölszólítására a „Hon” szerkesztőségébe lépett. E közben igen sokat fordított: regényt és beszélt; írt maga is eredeti elbeszéléseket, s lyrni és népies költeményeket.

Négy év előtt beteg lett, de csakhamar föllábadt; mivel azonban az orvosok nem mondták meg baját, álnév alatt ment be a Rökus-kórházba, s az orvosoknak, kik ismeretlen szegényekhez inkább öszinték, föltárta bajait s egyenes választ kért. Megmondták neki, hogy csak pár évig élhet. S ez semmi egyéb változást nem tett benne, mint hogy még többet dolgozott s gondoskodott családjáért. Két évig hordá agyában a halál gondolatát, a nélkül, hogy azt észre lehetett volna rajta venni. Csak úgy dolgozott s éleelt a szerkesztőségben, mint azelőtt, s még jobb családfő lett.

De a mult év novemberében ágyba kellett feküdnie. Még itt is dolgozott, rendezte költeményeit, s egyéb műveit, hogy halála után neje sajtó alá adhassa. E kötet valóban most már sajtó alatt is van, s nem sokára meg fog jelenni az Athenaeum kiadásában.

A nagy közönség nem ismerte őt eléggé, de mi, a kik ismertük, jól tudjuk, hogy igen nemes szív,

Illésy György.

előnyökkel, mint csak kevés tanuló, a miskolci és debreceni iskolák egyik példány-iffja volt. Sokat olvasott, szépen szavalt, értett idegen nyelveket és a zenét. Mikor 1848-ban az első riadót megfűtők: legislegelőször ő állt be honvédnek május 20-án. Eleintt egy zászlóaljhoz ment, de aztán tüzér lett, s a Raksányi és Lapsinszki híres útegekben szolgált, utoljára mint tüzemester. Világos után egy darabig bujdokolt (Komádiban Sárosy Gyulával együtt), de végre sem kerülhet ki végzetét: besoroztatott. Az Este-ezredben kellett szolgálnia. De törhetlen kedélye ott is megmaradt,

képzett elme, irói tehetség, földalozó baráti és családi szeretet, igazi magyar jellem s a lelki és testi erő ritka példánya tört össze benne. Jó tulajdonainál azonban nagyobbak voltak szerencsétlenségei, melyek megakadályozták, hogy tehetsége szerinti író s boldog ember lehessen. Nem csak öveget, két árvát is hagyott maga után.

Költői fordításain, hírlapi cikkein kívül leginkább feltűntek a nép számára írt verses krónikai, melyeket tözsgyökeres magyar nyelv és eredeti kifejezések jellemzenek.

Dante „Poklából.”

— A Sátán 34. énekéből. —

„Vexilla regis prodeunt inferni,“¹⁾
Szólt mesterem²⁾ „most nézz, vigyázz, ne hadd
A borzalomtól elméd lánera verni.“³⁾
S mint a borongó, kétes alkonyat
Ködfátyolába rejtett szélmalom
Kerengő szárnya, mely jár, s nem halad :
Úgy tünt szemembe egy sötét halom,
A forgó szél elől csak mesterem
Mégé ludzóva védett oltalom.
És ott valék, hol — mondni sem merem —
A lelkek jégbe fagyva, mint üveg
Szalkái lengnek a bús tengeren.
Ez fekszik, az merőn áll, mint cövek,
Az feje szögve, ez görbebe térhien ;
Az ahronesként körhen száradva meg.
S tovább haladva ekkor oda értem,
Hol vezetőm megállt : „Itt lásd a lényt,
Ki angyaloknál szebb volt fent az égben.“
Remegve bár, akarata szerint
Eléje léptem ; ő szólt : „Jegy nyugodtan,
Bármily nehéz lesz, — ott van Dis³⁾ helyén.“
Oh ! e látványra csaknem öszszogytam !
És hogy mit érzék, olvasóm ne kérdj :
A nyelv megbéul itt ereje-fogytan.
Nem haltam meg, s nem éltam : őh itél :
Mily állapot, lét s nem-lét közt ha ingasz,
Nem sejtmed érzést, sem időt, se tért.
Ott állt a eszár : szörnyű rajta mind az,
Mi a posványlól mellől látsza ki :
Magam Gigászhoz inkább nemém, mint azt
Karja hosszához hasonlítani.
Képzeld, mily óriás lehet egészben,
Kinek ily óriásik tagjai.
A mily rút most, oly szép volt : és merészen
Vádolta mégis istent ! — Így leve
Minden rossz kütteje : ez büntetése.
S mily borzasztónak tünt fel a feje !
Egy három-arcú fő ;⁴⁾ — szörnyű esodának.
A homlok-arc — mit vérszín feste be, —
A más kettőbe forr, mely a koponyának
Két oldalán ül, s hátul összeár :
Együtt hármias egységet alkotának.
A jobbik arc színe sárgás fehé :
A bal ábrázat mint Nil-tóvi mórnak
Szénarea rémsötétben feketél.
És vállain mint két lengő vitorla,
Szárnyak hajlongnak, miket oly madár
Hordhatna csak, mely ily nagy testű volna.
Tollatlan mind a két szárny, oly kopár,
Mint den-vérő : — s nem pihenve, három
Írányu szélfúvást indítva jár,
Miktől Coeytus jéggé fagyva nyáron.
Hat szemből könnye patakzik s átka foly
Véres tajték közt mindenik ajkáról.
A kárhozottak áldozatiból
Minden szájában, s így egyszerre hármat
Harap, tör, ronsol, mint ki lent tilol.
S a hogy a hátsó szájak harapának,
Azokhoz képest az első kegyes :
Mert azok sokszor önmagukba rágának.
S szólt Virgil : „Kit tépdés, ez
Judás, — fejét egy száj bekapta, teste
Még künt kapalóz, s menekvést keres.
Még kettőt láthatsz, főt alá eresztve :
Az Brutus, kit a mór-arc foga mar,
Lábjánál fogva, ide-oda vötte.
A másik Cassius, — izmos és fauyar . . .
De itt a pere, hol éjbe hág az este,
Mindent láttunk, siessünk el hamar.“

Ifj. Ábrángi Kornél.

¹⁾ „A pokol királyának zászlói közelegnek !“²⁾ Virgilius. Ezzel járja be Dante a poklot. ³⁾ Pluto, vagy Lucifer = sátán.
⁴⁾ A három arc alatt, melyek közül egyik vörös, másik fekete, harmadik sárgás-fehér, a három emberfajt : az amerikaiit, afrikaiit és ázsia-európaiit ért. S arra céloz, hogy a sátánnak mind a három felett hatalma van.

A nagy diófa.

— Elbeszélés. —
(Folytatás.)

— Márton, engedjük, hadd menjenek tovább. Csak annyit mondjunk nekik, hogy térjenek ki, mert útba állunk. Mindössze a hám szakadt el.

Márton hűségesen tolmácsolta, a mit ura mondott. Erre újra hangzott a másik szekér lovainak cuppanó járása, a mint a sarat és pocsolyát gázolták. Az eső pillanatról pillanatra erősebben zuhogott s a villámlás egymást érte.

— Régen vesztegelnek már itt? — kérdezte Hegyesy, a mint a szekérhez értek.

— Nem a', mindjárt rendben leszünk, — mormogta a kocsis.

Kálmán hiába fordult el, a viláros felhők fájllyá rávilágítottak.

Hegyesy megismerte.

— Ön az, Partos ur? Lehetek valamiben szolgálataira?

— Kösözönöm, csekélység az egész.

— Nem, Partos ur, bármily csekélység is az egész, de bajnak elég. Ön csak könnyen van öltözködve, s az eső zuhog. Ernyő sincs a szekéren. Nekünk legalább van, s az ilyen vén ember körül bunda is akad.

Partos Kálmán ismételte, miszerint nem érdemli meg az egész, hogy valaki kényelmetlenséget vállaljon érte magára. Erre Hegyesy azt válaszolta:

— Már látom, hogy ön még parányi szívességet sem akar tölem elfogadni, mert családunk ellenségeskedésben él. Bocsanatot kérek, Partos ur, de ime most látom, hogy a baj komolyabb, s az ön kocsija eltört. Szó sincs róla, hogy tágítanék ajánlatommal, mert most már okvetlen föl kell ülni önnek az én rossz szekereimre. Márton hadd várjon itt, majd küldünk számára segítséget.

— A falu közel van, — mentegetőzött tovább a fiatal ember.

— Ne kicsinyeskedjünk Partos ur. Kérem, üljön fel a szekérbe, ide mellém, hogy megoszthassuk a bundát. Mondom Partos ur, ne kicsinyeskedjünk. Az igaz, hogy mint szomszédok rossz lábón állunk . . . azaz voltaképen nem is önnel . . . hanem azért felebarátok vagyunk.

E közben a tekintetes ur leszállt a sárba, s kezénel fogva szekerehez vezette a fiatal embert. — Egész bőrig át van ázva, — mormogta magában.

Míg az alkudozások folytak, Kálmán már látta, hogy a szekérben még ül valaki a kocsison kívül. Szép volt-e, rút volt-e, avagy fiatal, nem lehetett kivenni, mert nagy kendők és a sötétség fedte. Hanem azért semmi clairvoyance nem kellett hozzá, hogy a fiatal ember kitalálja: ez Krisztina kisasszony, mert hiszen azt is tudta, hogy a tekintetes ur neje el sem hagyja soha a házat.

— Krisztina kisasszony is itt van? — mondá Partos Kálmán, a mint a szekérben helyet foglalt, tetetvén magát, mintha csak most vette volna észre.

— Ő is, Partos ur, — válaszolt az atya. — A székvarosban voltunk egyetmást beszerezni, s ilyenkor nélkülözhetlen az asszony.

A szekér megindult.

Kálmán szemközt ült Krisztinával. Csak a vilámlások fényénél látta olykor arcát, melyet egyébiránt a fejére vetett kendő csaknem egészen eltakarta. De azért mégis nagy kedve lett volna esküdni, hogy ez a fiatal leány e pillanatban nagyon szép. Minden hamvába nem halt szív tudhatja, hogy a fiatalságnak és szépségnek megnevezhetetlen hatása van, ép úgy, mint az égsarkoknak a delejre. Ezt a hatást érezte Partos Kálmán is.

Az öreg Hegyesy bocsanatot kért, hogy bundáját nem adhatja egészen vendége rendelkezésére. De hiába, ily korban már óvatosnak kell lenni, s az idő oly gyalázatos, hogy neki is védeni kell előle magát. És így ott ültek szoroson egymás

mellét. Partos Kálmán gondolta magában: Ime, a mi ellenségünk! fával sem bánhatna jobban.

— Kővér idő ez a termésre, — szólalt meg hosszab szünet után Hegyesy. — Azt mondom Partos ur, hogy ránk is férne egy jótermő év.

— És hogy áll a dolog a bérelt földön?

— Lassan, nagyon lassan. Nem nekem való az, mert nincs hozzá egészségem. De hát tenni kell valamit, hogy éljünk.

— Krisztina kisasszony szeret falun lenni? — kérdezte a fiatal ember.

— Ott szeretek legjobban, a hol szülőim vannak.

— Ő rá szegénykére mindenütt csak az vár, hogy dolgozzék, a mint tud. De szent igaz, hogy legkönnyebb otthon dolgozni.

Ismét hosszab szünet állt be. Végre Hegyesy leányával a házkörüli dolgokról kezdett beszélgetni, a mibe Kálmánnak semmi beleszólása sem volt. Így érkeztek meg a faluba.

Az eső már alább hagyott, mert heves szél támadt és sítvta nyargalt keresztül-kasul a falu pusztá utcáin. A nagy diófa úgy zúgott, mintha ágai közül kelt volna szárnya a szélvihár.

A Hegyesyék háza előtt megállt a szekér, s Kálmán sietett kiugrani belőle, mielőtt az behajtatott volna az udvarba. Megköszönte a szívességet, aztán haza ment.

Anyja nyugtalanul várta, s midőn belépett a szobába, meglepetve kérdezte:

— Hogyan jöttél, hisz szekérszörgést sem hallottam?

— Baj történt. Eltört a tengely.

— Szörnyen megázhattál.

— Nem én. Egy falubeli szekér hozott el.

— Kinek a szekere? Holnap egy jéréót küldök gazdájának.

— Bizon nem tudom ki volt. Azaz most jut eszembe, hogy csak keresztül ment a szomszéd faluba. Hanem most jó lesz segítséget küldeni Mártonnak, mert kiázik még a lelke is.

Kálmán szokása ellenére komoly volt, s nyugtalanul járt-fel a szobában. Kívül egyre tartott a szélvihár.

— Milyen nagyon zúg az a diófa.

— Én már nagyon megszoktam.

Kálmán leült és elmélázott.

V.

Reggelre Kálmán azzal az erős elhatározással ébredt föl, hogy át fog menni a szomszédba, s megköszönni a tanusított szívességet. Egyszer-smind gondolta magában: „Szembe nézek már egyszer annak a leánynak, hogy csakugyan oly csinos-e, mint első ízben látszott!“ Nem sokat habozott, hanem dél körül átment a szomszédházba.

A mint az udvarra lépett, a szolgáló úgy megbámulta, hogy dolgát is abban hagyta. Azután gyorsan látat fordított neki, s oly hévvel mélyítette le a vedret a kútba, mintha minden vizet ki akarna meríteni.

Kálmánnak először is a konyhába kellett lépni. Valószínűleg mindenki látott már kis házban konyhát, hol legfeljebb négy-öt embernek főznek, s hol a kémény kormos mennyezete alatt szabadon lobog a tűz, a falakon pedig poleok vannak, megakva mindenféle edényekkel. Ez is csak ilyen konyha volt, hófehér tűzhelyvel, ragyogó cinedényekkel, szépen sorba rakott fazekakkal, téglázott padozattal, melyben ott volt a tűzhely előtt a tyúk-fogó üreg is. Hanem az építő, a ki készítette, nem igen ügyelt a szelek járására, s ha oly nyomott volt a levegő, mint e borongós napon, a kémény helyett az ajtó felé törekedett a maró füst.

Kálmán füstfelhőbe lépett, melyben alig látott első pillanatban valamit. De annyit mégis látott, hogy valaki van a konyhában. Köszönt tehát, s Hegyesy ur után kérdezősködött. Erre a tűzhelyről egészen közelébe jött az, a kinek köszönt, kőtnyével törülgetve szemét.

— Jó napot Krisztina kisasszony.

A leány fölemelte fejét és bámulva nézett könyeléből szemével a köszönőre. Olyan magas volt, hogy a mint a kémény párkánya alól kilépett, meg kellett hajolnia. Sugár szép alakját kockás ruha fedte, elől fehér kötényvel, melyet — a mint szemét törülgette vele, — hirtelen kezére hajtott vissza, mert meglehet, hogy a kormos fazekak közt beszennyezte azt. Mikor Kálmán először látta kün a réten, egy kendő meglehetősen elfedte alakját. Most, egyszerű karton ruhájában igéző jelenség volt. A ruha karján folygűrve, gazdag szőke haja kis kerdőbe szorítva, öltönye puhán simulva tagjaira... mindez a házias pongyola egy neme, minőt a szobrász keresve keres. Nem oly karesu, hogy arasszal át lehetett volna érní. Erőtlen és idomzatot volt; nyulánk és egészséges; tölt és könnyű. Két piros arca majd kiesatant az élettől. Álla gömbölyded, s a hol nyakával összeforr, ott sima hullámot vett, mint a víz tükre, ha partot ér. Szépség volt, falusi egészséges légtől életve.

— Ön az Partos ur!

— Igen kisasszony, az ellenség. De nyujtsa ön kezét az ellenségnek a ház küszöbén.

Krisztina kissé zavartan, hirtelen oda nyujtotta kezét, aztán visszakapta, s ismét a kötény alá rejtette. Valóban kormos volt.

— Tudja isten, nagyon loncos vagyok. Atyám itthon van Partos ur.

S ezzel kitérte a hátsó szoba ajtaját, s bebecsátván a nem várt látogatót, ő visszamaradt a konyhában.

A konyhában történt beszélgetés miatt a tekintetes ur már föüle állt a madárkalitkák közt, melyek a szoba falazatát csaknem elborították. A többi részen kard s fegyver volt felaggatva, jelöl, hogy a tekintetes ur katonaviselt ember.

Az öreg ur nem késett kijelenteni, hogy a látogatás nagyon meglepő rá, s épen séggel nem várta. Az ifjú Partos a tegnapi esetre hivatkozott, melyért köszönetet kell mondania. Erre az öreg ur hosszasan szabadkozott, hogy ő semmiféle köszönetet el nem fogadhat, mert voltaképen nem is tett semmit. Kérte tehát látogatóját, hogy arról ne is legyen köztük egy szó sem. Aztán bocsánatot kért, hogy pipával meg nem kínálhatja, de már régen lemondott a dohányzásról. Erre előadta, hogy most épen egy tengellecel vesződik, melynek malmot kell forgatni a kalitkában. Ennek meghallgatása után Kálmán az öreg ur neje felől kérdezősködött.

— Beteg szegény. Ha úgy tetszik, menjünk hozzá.

A konyhán kellett keresztül menni. Krisztina a konyhaajtóban állt, s előtte a tornácra szárnyasos s galambok szedték a magot, melyet egy kosárkából hintett nekik.

Hegyesyné az első szobában volt. A mint Kálmán kopogott az ajtón, egy éles hang kiáltott: „Ki az?” — „Én vagyok lelkem, — válaszolt a tekintetes ur, — s vendéget hoztam.”

Az ablaknál, egy viseltes zselyeszekben, vánkások közé összeszott nő volt temetve. Alakját ki sem lehetett verni. Fehér fejkötője, fehér haja, és sárka, ráncos arca volt. Ezt az arcot is csaknem eltakarta a szemüveg, mely mint két nagy fényes szem nézett az ajtó felé, tekintet nélkül a fürességgel. Olvasott, s a könyvet le sem tette eson-tos kezeiből.

— Nem ismered Klára?

— Nem.

— A szomszédból való, Partos Kálmán.

A szemüveg sokáig nézett a fiatal emberre.

— Régen nem láttam. Tessék leülni.

Ezt meglehetősen teketóriával mondta a beteg asszony: udvariasan, de mégis hidegséggel; aztán még mélyebben elhelyezkedett vánkásai közé, két eson-tos kezét pedig a könyvre tette rá, s a mi nagyon emlékeztette az embert azokra a levél-súlyzókra, melyekre egy szörnnyű hideg kéz tapad. Férje oda állt mellé, s kérdezősködött hogyléte

felől, mire az asszonyság Kálmánhoz fordulva, elmondta, hogy az éjjel mitsem aludt, s egészsége nem akar javulni; majd a mai orvosok ellen fakadt ki.

— Ön ugye ügyvéd? Jobb is. Van elég veszedő, pörlekedő ember, meglehet azok mellett élni. Én istenem, milyen furesa is a világ, még tengerentúlról is pörlekednek. De vajjon az a sok fiskális helyre állítja-e az igazságot? Nem, ugye öreg barátom, nem? Hát nem vagyunk-e mi is az igazságtalanság áldozatai?

— Hagyd el, hagyd el szívem, ne emlegesd azt a mi szerencsétlen pörünket. Elvesztettük és nincs tovább.

Az öreg asszony szomorom rázta fejét abban a fehér fodros fejkötőben, melyben úgy hasonlított a napraforgó virágához. Egy darabig a padozatra nézett, aztán hirtelen Kálmán felé fordult:

— A maguk diófája miatt az éjjel sem tudtam aludni.

— Ugyan szívem, — szólt közbe zavarral a tekintetes ur, — nem a diófa zúgott úgy, hanem a kémény.

— Ne beszélj nekem, öreg... Héj Krisztina, Krisztina! ő legjobban tudja.

A másik pillanatban már belépett a szép Krisztina.

— Ugyan kis lányom, hát nem a diófa zúgott oly szörnyen az éjjel, hogy se te, se én nem aludhattunk?

— De igen, anyám.

A tekintetes ur nagy zavarral volt, köhécselt, fejét rázta, s leányát visszaküldte a konyhába, míg a beteg a könyv tábláját ügetteve mondá:

— Tudom én, hogy ez a fá zúgott.

Kálmán gondolta magában: „Ejnye be különös módorú asszonyság ez!” De legkevésbé sem hozta zavarba a két udvar közti casus belli fölemelése, s csak mosolygott a tekintetes ur zavarán.

A fali óra e pillanatban recsegő hangon lekalapálta a tizenkét órát, mire a beteg lázas gyorsasággal kezdett motozni maga körül: a vánkások közt, a kendők közt, meg zsebeiben. Végre egy kis papír dobozt halászott ki valahonnan, s egy laplécot vett belőle.

— Ezt nem szabad elmulasztani, — mormogta magában.

Kálmán pedig az ebédési időre hivatkozva, vette kalapját. A furesa módorú asszonyság szerfölötti kemolysággal nézett rá üveg szemén át, s kimért ünnepelességgel hajtotta meg fejét.

A tekintetes ur kikísérte látogatóját. A konyhában régi magyaros szokás szerint megköszönte a látogatót, utána téve:

— Tudom, hogy úgy sem lesz egyhamar szerencsénk.

— Dehogyan, tisztelt urambátyám. Hát nem vagyunk-e mi szomszédok?

— Az igaz, Partos ur, de...

— Tudja mit Hegyesy ur?

— Nos Partos ur?

— Szeret ön még mindig tartlizni?

A tekintetes ur arca egészen neki vörösödött.

— Egyetlen mulatságom.

— Tehát majd eljövök én tartlizni.

A tekintetes ur megszorította fiatal szomszédja kezét, ki egy kissé fölhevülten távozott el, mert az udvaron meglátta volt Krisztinát. A mint az utcán volt, még egyszer visszanézett a Hegyesyék házára, s így szólt: „Héj, jól tudom én azt, hogy mádul kezdve szerelmes vagyok Krisztinába.”

Ezzel vidáman ment haza.

(Polytatása következik.)

Kazár Emil.

A szulinaí Duna-torkolat.

Bizonyára tudja mindenki, hogy a Dunaszabályozás kérdése mily fontos közlekedésünkre és kereskedésünkre. A hatalmas folyó oly közlekedési ér, mely a nagy külföldet is első helyen érdekli.

A közelebb lefolyt londoni konferencián a Duna-hajózás javítása fölött szintén folytak tanácskozások, s ekkép ha összekötjük a magyar Dunaszabályozás kérdését a Duna-torkolat nemzetközi ügyével, sem alkalmoszerűtlen, sem érdektelen nem lesz, ha a fejedelmi folyam azon részéről szönlünk, hol már oly hosszú pálya után a fekete tengerbe szakad.

A hatalmas folyam, mely torkolata fölött több helyen órányi szélességre terjed, tudvalevőleg deltát képez az alsó moesáros területén, melyen át szorosan elválasztott határok között a fekete tengerbe ömlik. Az északi ág, az ugynevezett Kilia-torkolat, épen 13¹/₂ német mérföldnyi távolságban foly a déltől, két helyen tengernyi szélességben terjed el, nagy szigeteket képez és 30—35 homokzátóny és kis szigetek között, több kisebb 5—6 lábnyi mély folyóágra szakadva, s a víz által csak két lábnyira fedett zátonynyal szemben, a tengerrel egyesül. Itt a hajózás számba sem vehető. A legdélibb ág, a György-torkolat, 400—1200 láb széles és 30 láb mély, de a szemben fekvő szigetek és homokzátónyok annyira elzárják, hogy a víz 4¹/₂ lábig lepad. A hajózható ut tehát a közbelső, vagyis Szulina-torkolat, mely 11 földrajzi mérföld hosszú, a torkolat felé 3—400 láb széles és 20—60 láb közt váltakozó mélységű. Ennek legszélső pontján Szulina város van építve cölöpökre, mint egy második Velence.

Ez az ág az egyedül használható nagyobb hajók számára, de szorosan a torkolat mellett szintén létezik egy nagy fővénnyel, mely az évszakhoz és vízálláshoz mérve 9—14 láb mélységű vízzel bír, s néha még föbbin is eliszapolt. Ezek képezik a leghatalmasabb akadályt a gőz- és másféle hajóknak.

Hogy emez akadályokat elhárítsák, a mi nekünk, Ausztriával és Németországgal együtt egyformán fontos érdek, az 1857-iki párisi konferencia elfogadtatott az 1857-ik november 7-iki Duna-hajózási egyezmény. A folyamát a tengerbe nyúló 4000 és 5000 láb hosszú töltések által annyira összeszorították, hogy a víz kénytelen önmagának utat törni, mi által oly vízállást hoztak létre, melyen még a súlyosan terhelt egy- és két árboes tengeri hajók is könnyen átkelhetnek. A szulinai kikötő is jelentékenyen megnagyobbított és jobb partján körakparttal van szegélyezve. Egy protestáns templom, posta- és távira állomás, egy körház, új világító torony és számos nyilvános épület emeli a napról napra élénkebb forgalmu kikötővárost.

A chicagói tüzvész.

A magyar lapok ép most viszhangozzák egy borzasztó szerencsétlenség nyomorát, adakozásra szólítva föl a közönséget. Egy más világrész elhamvadt városa nyomorának segélyezésére gyűjtenek európa-szerte is, mert a távolság nem csökkentheti a felebaráti részvétet.

A szabadságharc után sok hazánktia talált vendégszeretet Chicagóban, s most is több magyar család él ott, osztva a nyomort, mely okt. 8. és 9-ik napján közös lett Észak-Amerika e virágzó városában.

A Michigan-tó mellett még 1825 után is kietlen, moesáros vidék terült el, kedvenc tanyája minden vadaknak. E helyet az emberi kéz várossá emelte, s a kedvező fekvés a kereskedelem és forgalom oly gézpontjává tette, hogy ma már félmilliónyi lakosságig emelkedett. 1829-ben mindössze még 30 lakosa volt.

E mesés fejlődésnek lehet tulajdonítani, hogy a városban építkezésekre a közel erdőség anyagját használták föl, s a város fiából épült. Az utcák burkolata is fa, s a sár ellen magasan álló hidlakok szolgálták a közlekedésnek. Csak az utóbbi években kezdték meg a kövel való építést, s így építék már a középületeket, a kereskedelmi csarnokokat, indőházakat, raktárakat, templomokat,

színházakat. De mindezek mellett még faházak állanak.

A város főjellege a kereskedelem. Bámulus gyors emelkedése e mellett a kalandorok ezrért gyűjtötte össze, a közérköleség nem nagy előnyére. Nyugati-Amerika összes terménye is itt kerül piacra.

Okt. 8-án éjjel egy istállóból tűz tört ki, s az erős szél egy pillanat alatt lángtengerbe borította a fa-tömléket. A világ egyik nevezetes városa két napig égett s most négy angol négyszög mértföldnyi helyet üszög és hamu borít.

Hogy a tűzvészt megakadályozzák, löpor segítségével egész utcákat röpitettek a levegőbe, de a szörnyű lángtengernek csak az okt. 9-én megindult záporosó vetett véget. Rémitő gyorsasággal harapózott a pusztító elem. A szél negyedik, ötödik utcába vitte a zsarátot s egy-egy utca két vége egyszerre lángolt föl, úgy hogy a tűztengerből nem lehetett menekülni. Így magyarázható meg, hogyan éghetett oda 500 ember. A nehéz betegek megmentésére ily körülmények közt gondolni sem lehetett. Oda égetek azok. A menekülő tömegek is számos áldozatot tiportak le.

A vagyoni veszteséget 300 millió dollárra teszik. Körülbelül 100,000 lakos van hajlék nélkül, kik most a város alatt sátrak- és deszka-bódékban táboroznak, jótékony szívek könyörületére szorulva. A károkat a károkat által csupán angliai biztosító társulatok 27 millió dollárig vannak érdekelve, úgy hogy némely biztosító társulat egész tőkéjét elveszté.

A vész közepette akadtak gonosz lelkek, kik gyújtogatás és rablás által tették szomorubbá a katasztrófát. Ezeket azonnal felakasztották, vagy agyonlőtték.

Az is növelte a szerencsétlenséget, hogy a vízvezetékek gépházai is leégtek.

A rémület, zavar és nyomor jeleneteit leírni akarni hasztalan munka volna. A pusztító tény az, hogy az egykor oly nagy Chicago város romban fekszik, hogy az activ tőke száz milliói hirtelen eltűntek, és hogy a lakosságnak közel egy harmada földél nélkül él és más városok könyörületességére van bízva. Ez elég.

A nyomor pillanatnyi enyhítésére a legterjedelmesebb előkészületek tétetnek mindenfelé. A legjelentékenyebb városokból értesítések érkeznek, hogy gondoskodni fognak az inségekről. St. Louisban 70,000 dollárt írtak alá a kereskedők. Cincinnati 200,000 dollárt ígért, és Cleveland aránylag szintén bőkezűnek mutatja magát.

Mindez és még sokkal több fog kelleni, hogy csak a legsürgősebb szükségleteket kielégíthessék. A város déli részében körülbelül 100 háznégyszög égett le; majdnem az egész északi rész, a Chicago-folyó főágától a Lincoln-parkig, négy mértföld hosszúság- és egy mértföld szélességben nagy pusztaságot mutat; mértföldökre lehet

menni minden irányban és csak romokat lát az ember.

A burnótozás és a burnótozók.

(A „Chambers Journal” után.)

A burnótozás valóban csudálatos szokás. Ha burnótozni váratlanul valamely idegen országban látnánk s ezt előbb nem ismertük volna, halálra nevetnők magunkat. A komoly és idős férfi zsebéből parányi szekrénykét vesz elő, belé dugja hüvelyk- s mutatóujját, bizonyos port vesz elő belőle s ezt aztán a legünnepélyesebb arckifejezéssel — mintha élete legfontosb tényét vinné véghez, mert a legközönyösebb tubákosok is bizonyos fontossággal végzik ezt — orrába tömi, erre aztán megrázza fejét vagy mellényét, vagy orrát, vagy mind a hármat egyszerre, és azután úgy néz ki, mintha kötelességét teljesített és boldogsága legfontosabb követelményeit elégitte volna ki.

Nevezetes a burnótozás különböző módját figyelemmel kísérni; némelyek — hogy úgy mondjuk — tömik magukat és gyorsan végzik a dolgot. Ezek az epigrammatikus tubákolók, kik lehető

ivet, s végre a szippantást; fejét és orrát görbeösen vonagló kezével megrázza, szemöldökeit fölhuзва, mintha elég helyet akarna készíteni a prüsszentés számára. Végre visszaengotli magát természetes helyzetébe, s a pillanat fölött nyert diadánát rendszeren rövid szimatolással s egy hatalmas „ah“-val hirdeti.

A burnótozás — mit elejente gyógymóddul használtak, — minden fényűzési cikknél gyorsabban vált ismeretessé, s a XVII-ik évszázad elején ezen élvezetnek Spanyol-, Olasz- és Franciaországban hódoltak. A tubákolást különösen a papság vette oltalmába, minél fogva Orbán pápa 1624-ben egyházi átokkal sújtott mindenkit, ki valamely templomban szippantani mer. A „Le bon usage du Tabac en Poudre” (A burnót célszerű használata) című, 1700-ban megjelent műben azt mondja a szerző: „A tubákolás a fűpapok és apátok szenvedélye; a zárdaközségek ennek rendszerint barátai s a pápa és minden rendelete dacára, a papság nem irtózik burnótos szelenceit az oltárta tenni, hogy mise közben keze ügyében legyen.”

Buttler tanuskodik róla, hogy a Cromwell-féle szentek (a puritánusok) sem vonakodtak a tubák használatától s egy a „gömbölyű fejű” (protektorianus) párt hölgyére készített szatirában (1650.) a nőnem a tubák iránti nagy előszeretettel vádoltatik, különösen egy Campbell nevű asszonyság.

Azokban XIV. Lajos, a „nagy uralkodó” udvaroncainak köszönjük a fenyűzőleg illatos burnótok és drága burnótszelencek meghonosítását.

Hanem különös, hogy ezen uralkodó mindennemű dohány iránt nagy ellen-szenvvel visel-

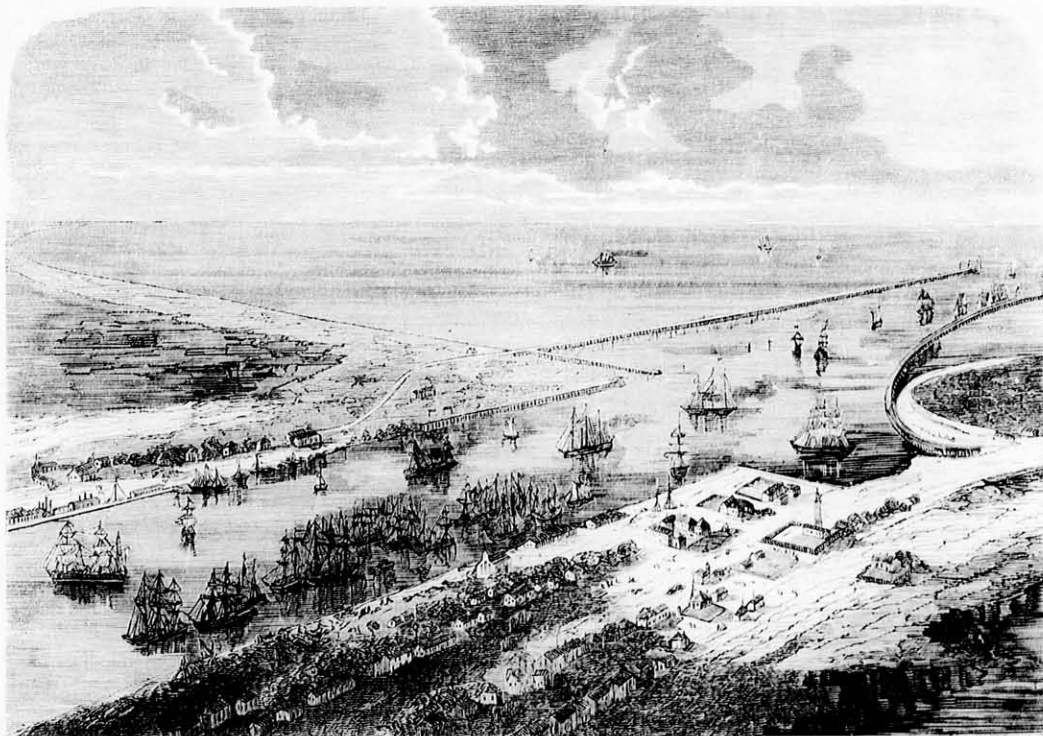
gyorsan igyekeznek előhoz jutni, kik előtt fő dolog a csiklandozás. Ezek rendszerint igen erős burnótot használnak. Mások teli vannak udvariasággal és finom magaviselettel; ezek a dolog „hogyan”-ját épen úgy becsülik, mint magát a tubák okozta érzést s szelencéjüket méltósággal s jóakarattal kínálják körül. Némelyek izgatottan, mások szegyenkedve és ismét mások oly szárazon burnótoznak, a mily száraz maga a burnót. Vannak olyak is, kik nagy tagjáratással és készletük pazarlásával tubákolnak, úgy hogy a fölösleges oda tapad ingelőjükhez és kabátjukhoz, minél fogva nedvesebb árura következtethetni. Így például dr. Johnson, a nagy ítéző és Shakespeare kommentátora, valószínűleg ily fajta tubákos volt. Szelence helyett rendszeren mellényzsebéből burnótozott.

Van továbbá a burnótozóknak egy hosszukaru faja, mely a műtétet hatalmas és gondos előkészület után viszi végbe s aztán egyszerre fog a tétthez. A kisebb és gömbölyűbb férfi azonban így csak kísérletet tesz. Ez fejét előbb az egyik oldalra hajtja, aztán ujjai közt egy szippantatot tartva, karját kiterjeszti, kezével aztán úgy tesz, a hogy a burnótozó elefánt ormányával tenne, t. i. fél kör-

tett, minél fogva a tubákolás ellen működött, a hogy csak bírt, követelvén, hogy komornyikjai és inasai beszegődésükör mondjanak le róla. Egyik udvaronca. D' Harcourt herceg ezen azelőtt szenvedélyes szokásáról való lemondása következtében gutaütésben halt meg. — A király leányai nem voltak a burnót ellenségei s mindgyüknek meg volt a maga burnótszelencéje, sőt a burnótozás általános lett Franciaországban, úgy hogy a finom anyagból készült burnótszelence a szépnemű pipe-rejének nélkülözhetlen részét képezte.

Ezen régi időben a burnótot úgy készítették, hogy egy dohányesomócskát az akkor minden burnótszelencében levő réz-reszelőn megreszeltek; az így nyert dohányport aztán kis kanalkával vagy kagylóval kimerítették, a kéz hátra öntötték és úgy szívták föl orrukba.

A nagy döghalál után nagyon népszerűvé lett Angliában a burnótozás. Midőn orániai Vilmos trónra lépett, a tubákolás egészen divattá lett. Mindenki pompás burnótszelencekkel kevelykedett, s az uracsok üres arany- vagy ezüstgömbű sétapálcákat hordoztak, hogy az abban levő burnótot a rajta levő apró likaesokon szívhasák föl orrukba, midőn a városban bolyonganak.

A Duna torkolata Sulinánál.

Congreve „Love for love“ című színművében Tattle ur Prue kisasszonynyal úgy igyekszik megismertkedni, hogy burnótos szelencét ajándékozzon neki, mire a fiatal hölgy nagy örömmel kiált föl: „Nézz csak ide, mit adott nekem Tattle ur, nézz ide unokabátyám; nézd csak burnótos szelence! s valóban burnót van benne. Kell egy szippantat? Ah, mily jó, mily édes!“ „Beau's Catechisme“-jében, (1703.) egy nagyon ritkává lett röpiratban ezen gentleman azzal vádoltatik, hogy több belőle a paróka, mint a férfi s hogy a színházban mulatásága ez: „Egy óra hosszat valami álarcos nővel a mellék-páholyok egyikében fecsegni, aztán a kárpitok mögé lopózni, a földszinten levő valami bolond előtt meghajtani magát, *tubákolni* s a színesznőkkel csevegni.“

Nagyon ajánlandó tanácsot ad a „Spectator“ egyik száma, melyben joggal vetik föl ezen kérdést: „Vajjon a divaturacs nem lenne eléggé elfoglalva, ha hogy a helyett, miként örökké bur-

csakkamar általánosan kedvelté s mindenütt használttá lett. Azon időben sok orvos nagy ellensége volt a burnótozásnak, s azt állították, hogy a burnótozás elkerülhetlen következménye: gutaütés, orr-rák s más hasonló baj; de figyelmeztetésükre senki sem hederített, lehet azért, mert sok orvos iszonyu tubákos volt.

Kiváló szellemű férfiak közt nagyon közönséges volt a burnótozás, s ehhez talán mint izgató szerhez folyamodtak, hogy tulfeszített agyukat felüdítsék. Pope is, Swift is áldozott a tubáknak. Swift különös keveréke reszelt dohányból és spanyol burnótól állott. Addison, Bolinbroke és Congreve is tisztelője volt a burnótozásnak. Gibbon mértéktelenül nagy tubákos volt s az összegyűjtött munkái előtt levő arcképe is úgy van ábrázolva, a mint tubákol. (A mi hírneves emberek közül — mit sokan alig hinnének tubákgyűlölő olvasóink közül, — kedvelt Jókaink szokott néha egy kis szelencéből szippantgatni.) Nagy

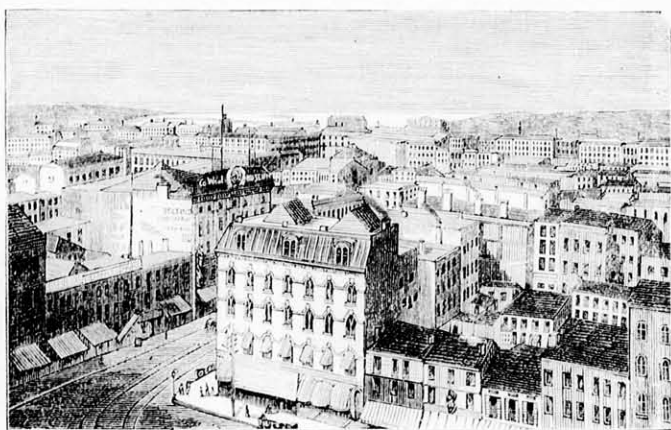
jával bárósággra emeltetett, és Kazy Borával nősülvén, mint herceg Koháry Ferencnek († 1826.) ősnagyapja a portugáli, orléáni és coburgi fejedelmi házak törzseinek egyike volt. — Chemeri báró Zay Péter († 1599.) báró Zay Ferenc és Gara Borbála legidősebb fia kora éveiben katonáskodott. 1563-ban Miksa király koronázásában részt vett, utóbb pedig tudományokkal, különösen hit- és orvostannal nem csak foglalkozott, de saját kezeivel magyar nyelven irt is kis imádságos és orvosságos könyveket, melyek most is megvannak. Nejtől Póltári Sósos Klárától gyermeke nem volt.

A levél így hangzik:

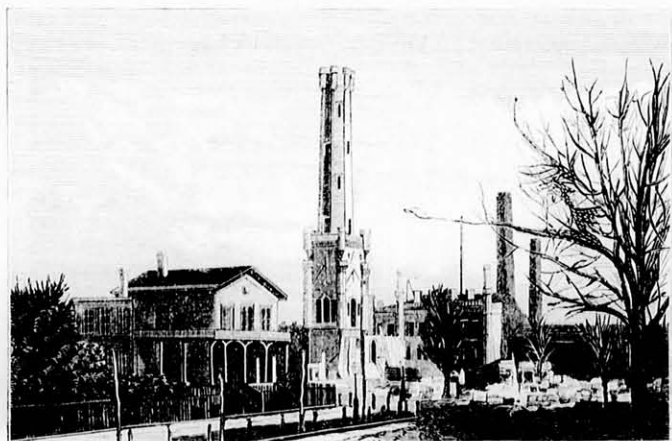
Generose et Magnifice Domine et affinis mihi observandissime! Salutem et Servitii mei paratissimam Commendationem. Továbbá az mi idevaló állapotunk felől kdnek egyebet nem írhatok, hanem Istenek hála, mind Urunk Ő Nagyságául (?) egyetemben egészségben vagyunk, kit Isten-

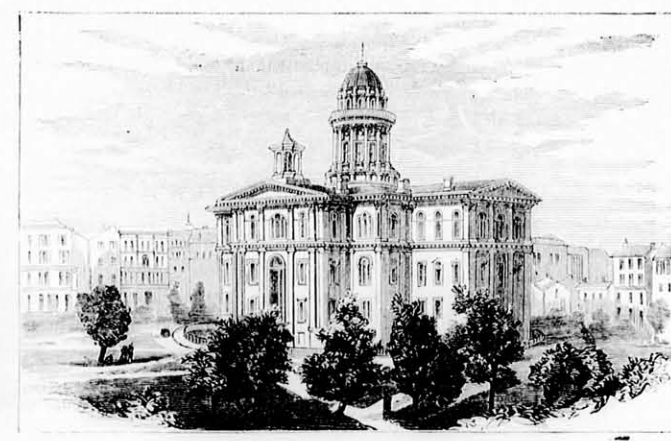
Részlet a Michigan partról.

A Cyt.

A vízvezeték épülete.

Tanácsház. (Court-House.)

Képek Chicagóból.

nótos szelencéjével játszik, ilyen burnótszelencét készítené?“

Illetos burnótot gyakran mérgező szerül is használtak. Noailles herceg 1712-ben Franciaország korona-örökösnejének egy igen szép burnótszelencét ajándékozott, telve keelve spanyol tubákjával. Miután a hercegnő néhány napig titkon tubákol, hirtelen meghalt azon méregtől, melyet a burnóttal belelekezett. Ezen esemény után az emberek csak nagy elővigyázattal fogadtak el egy-egy szippantást másnak a szelencéjéből, és mert ama vézetes tubák Spanyolországból érkezett, azért azt gyanították, hogy a hercegnőt jezsuiták mérgezték meg, hogy így politikai ellenéikről megszabaduljanak s ez okon sokáig mindenki felt a spanyol vagy jezsuita burnóttól.

Nagy lendületet nyert a burnótozás szokása 1702-ben, midőn sir Rooke György alatt a brit hajóhad Cadix mellett Port Saint-Moryban több ezer hordónyi spanyol burnótot foglalt el, mit zsidók s más kereskedők a matrözoktól fontonkint mintegy tizenkét krajcárjával vásárolván meg,

Frigyes annyira burnótos volt, hogy mellényébe nagy zsebeket varratott tubák számára.

A tubákolás divatját Európába a spanyol hittérítők hozták, kik azt Amerikában a vad indusoktól tanulták.

Nyelv-emlék a XVI. századból.

(Csábrághi és Szitnyai Koháry Péternek 1596-ban Chemeri báró Zay Péterhez intézett eredeti magyar levele.)*

Mindenekelőtt szükségesnek tartjuk e két levelező four életviszonyairól röviden megemlékezni. Csábrághi és Szitnyai Koháry Péter († 1629.) fia volt Koháry Imrénének neje Jákoffy Katától. Eleinte Fülel és Esztergom mellett vitézkedett, 1606-ban mint királyi biztos aláírta a bécsi békekötést, királyi személynök lett, 1616-ban csalá-

* A nem rég elhunyt tudós, id. gróf Zay Károly közlése szánt és addig Loja névvel alájegyzett irataiból. (Szerk.)

tül kegyelmednek is kívánok meg adadni. Híreink mostan Urunk Ő Nagyságához érkeztenek, hogy az Erdélyi fejedelem (Báthory Zsigmond) úgy megverte az Törököket Tatárral öszve, hogy az viadal helyen annyi vérontás volt, hogy a holt testet felemelte és felvette az vér. Az minémü Hassan Bassa volt fő az hadban, az igen szelesen jött és szaladt el. A Tatár Cham rabbá esett sok főtörökkel, Béghekkal. Azt is írják minden bizonynyal, hogy az elmúlt második hetfőn Tömösvarat az Isten az Erdély fejedelem kezéhez adta. Mostan Budáru az törökök mind feleségeket, gyermekeket és marhákat alá küldetették. Azt írja az urnak kőmje, hogy az elmúlt héten eresztettek aszonyt, gyermekeket 90 hajóval. Az törökök felette igen megrémültek, e héten egy Chánust fogták el, kinél oly leveleket találtak, hogy az Passa az török Császár parantsolatyával ezt hagyá, hogy mihelyt az keresztény innét megindúl, azonnal Pápából, Szent Márthonyból, Csesznekéből, Tatából és az több apró Végekből, kimennének, és Györbe mennének és ott várják meg az magya-

rokat. A melyet az Veszprimiek és Palotajiak, Csóka-köjtek mind pusztán hagyják, feléggessék, és Fejérvárba menjenek. Ezeket bizonyosan irhatom Kdnek. Mi az mi kevesen lehattunk, eléggé gyűjti Uram Ö Nagysága. Mi is hamar lemegyünk az táborban, az tábor Óvármál gyülekeznek. Tegnap jött Uramnak embere onnét, azt beszély, hogy immár vagyon 20,000 német együtt és most is naponkint gyűlnek. Aszonyomnak nőnémnek ajánlom szolgálatomat. Ktek (kegyelmetek) parancsoljanak, én ktk köteles szolgálja vagyok, örömet szolgállok ktk. Az Úr Isten tartsa és áldja meg ktek minden jóval. Dat. Uiváry 25. Juny 1596.

Stor (servitor) et affinis (szolgálja és rokona,) Kolhári Péter m. p.

Cim. „Ez levél adassék az Nemzetes és Nagyságos Zay Péter uramnak, énnekem mindenkor bizodalmas Uramnak és Sógoromnak, mostan Vgrócon lakozónak tulajdon kezéhez.”

A süketnémák.

(Vége.)

Jelenleg a művelt süketnéma minden polgárisult államban más emberekkel egyenlő jogokat élvez és méltán. Korábbi időkben nagyon lealacsonyító volt helyzetük. Egyenlők voltak a barmokkal minden tekintet nélkül a legocsmányabb munkákra használtattak. Az ó-kor legszelleműsőbb egyénéi nem tettek kísérletet, hogy a süketnémákat képezzék, sőt nem is tartották őket művelődésre alkalmasoknak.

Társaskörökben sokszor vitatárgya: vajjon a vak vagy süketnéma-e szerencsétlenebb? Rendesen a vakot tartják szerencsétlenebbnek. Pedig talán jogtalanul. Már *Arisztóteles* a filelet tartja a tanultság szervének. A süket sokkal szomorubb viszonyok közt él, mint a vak; önmagára van szorítkozva, minthogy vágyait és szükségait csak tökéletlenül fejezheti ki; nem képes magát tanítani, s kiművelése nagy fáradságba s erőlködésbe kerül, és csak bizonyos fokig lehető. A süketnémánál névszerint hiányzik az erkölcsi növelés, s a valóság mély igazságai előtte ismeretlenek; a süketnéma jogot és jogtalanúságot nem tudván megkülönböztetni, minden órában büntényt követhet el. — Hogy a vakok iránt nagyobb részvételt van az ember, részint onnan van, hogy szenvedésük inkább szembe ölik.

A tettetett süketnémaság esetei nem ritkák. Az ilyenek többnyire közsajnálatot gerjeszteni vagy a büntetéstől menekülni akarnak. Ha a szerep jól sikerül, nehéz az ámitót leleplezni; türelem és körültekintés kell ahhoz. Gyanítani lehet a csalást, ha az ily egyén fogyatkozását azzal nyilvánítja, hogy nyelvére és füleire mutat; ezáltal azt áruja el, miszerint tudja, hogy ezen részek minő jelenléssel bírnak. Gyakran az irás alkalmával fedezük föl a csalást. Ismeretes tapasztalat, hogy a süketnéma ritkán vét a helyes irás ellen, a menyében nem hallásnál fogva tanult írni. Egy ily tettetett süketnémaságot ír le nagyon jelesen *Walter Scott*.

Azon kérdést, vajjon a sükettség gyógyítható-e? határozottan tagadni kell. A legrégibb idők óta jelenkorunkig csak igen kevés ily eset fordult elő s ezek közül is nem sok állhat meg a tudomány ítésztí bírószeke előtt. E fölött, hol gyógyulás következett, azt nem a mesterség, hanem a természet eszközölte. Ezen kérdés eldöntése nem oly csekély, mint első tekintetre látszik. A süketnéma gyermekek szülei a legkisebb reményesállomhoz is kapaszkodnak, s könnyen elhatározzák magukat az orvos szavára, hogy gyógyítást kísérsenek meg. Ez azonban még nem volna hiba, ha a szülék a gyermeknek szellemi fejlesztését el nem hanyagolnák s akkorra nem hagynák, midőn a baj már gyógyíthatatlannak s a képezés lehetlenné bizonyult be. Sürgősen kell azért tanácsolnunk, hogy a süketnéma minél hamarabb intézetbe vitessék, mert csak ez az egyetlen eszköz, minél fogva gyá-

moltalan állapotukon segíthet. Célszerűbb volna ugyan minden süketnémát különös oktatóra bízni, de ezt a viszonyok ritka esetekben engedik meg. Bebizonyította a tapasztalat, hogy egy tanító csak 8—10 növendéket vezethet sikeresen. A képezhetéshez az életkornak bizonyos foka kívánatik. Legjobb a kiesinyeket a 6-ik év elteltével intézetbe adni, hol félbeszakítás nélkül 6—8 évig kell maradniok. A gyermek jól fogja magát az intézetben találni és sok tekintetben ez a legjobb hely rája nézve. Már csak azon körülmény is, hogy hasonló társaktól van körülveve, s az ápolóktól megértetik, guynak és rozsz bánásnak kitéve nines, csakhamar elfeledtetí vele az otthon.

A süketnémát nem kell nyilvános iskolába járattni, mely neki többet árt, mint használ. Itt egy részt az őket nem értő iskolapajtások folytonos kötődéseimk vannak kitéve, mely jellemükre nem marad visszahatás nélkül; másrészt, kivált ha 100 és több növendéket is kell a tanítóknak oktatni, legjobb akarattal mellett sem foglalkozhatik eléggé az ily szerencsétlennel. De a néptanítók közt kevesen is találattának olyak, kik a süketnémák vezetését sikerrel eszközölhetnék.

A szülői háznál azonban igen sokat lehet a süketnéma kiképezésére tenni, és a jövődő sikerdús hatásnak megvethetni alapját. Az általános életrendi szabályok a süketnémákra is érvényesek, némely pontok mindamellett különös figyelmet igényelnek. A szemek ápolására péld. nagy figyelmet kell fordítani, s még legkisebb gyöngélkedését sem szabad azoknak elhanyagolni, minthogy ezen érzék elvesztése vagy csak korlátoltága is roppant következményeket vonhat maga után. Gondoskodni kell a légző szernek megerősítéséről, hogy a tüdőbajoknak, melyekre a süketnéma oly igen hajlandó, korán eleje vétessék. Rajta kell lenni, hogy a gyermeknél megmaradjanak a szók, melyeket már egyszer kimondani tudott, és hogy azokat kellően tagolhassa, mi rája nézve későbbben rendkívül előnyös. A legtöbb süketnémának huzódó menése van, esintalanul eszik s hangosan esamesog, de ezekről figyelmeztetéssel lesoktathattatni. Továbbá tisztaságra és rendszeres foglalkozásra kell a süketnémát szorítani s felkölteni benne a becsületérzést. Más gyermekkel való társalgására ügyelni kell, nehogy nagy utánzásí esztöne miatt pajkossá váljék.

Még azon szerencsétlenekről kell itt megemlékezni, kiknek száma, hála az égnek! igen csekély, kiktől a természet nemesak a hallást és beszédet vonta meg, hanem még a látást is megtagadta. Az új testamentumban van említés egy ilyen szerencsétlenről, de pontosabban észlelt esetek csak ezen évszázadból vannak. Megközelítölég egy millió emberre esik egy vak süketnéma. Ha már a süketnémák növelése is nagy nehézségekbe ütközik, mennyivel fáradasalmasabbnak kell egy ilyen vak süketnéma oktatásának lenni. És mégis az emberi merész szellem ezen herkulési munkával is megpróbálkozott, és fáradasatlan törekvésének sikerült ezen szerencsétlenek éjszakáját egyes esetekben megvilágosítani. Legnagyobb híre tett szert *Brigdmann Lóvi* esete, ki 1829. Hannoverában született. *Dr. Howe* vette őt kezelés alá, és a tanítást azzal kezdte meg, hogy emelkedett betükéből álló abe-ét adott a leány kezébe, s a jegyek használatát vele megismertette. Későbbben a betüket tárgyakhoz mellékelték, melyeket vele megismertetni akartak. Így szaporították nála egyes szavak ismeretét és az aztán eddig használt betüknek az újjak általi ábrázolására tanították. Ezen módon a tanítást a legkedvezőbb siker koronázta. Egy másik süketnémát, ki egy éves korában hallását, s a nyoleadikban látását veszté el, sikerült még beszélni is megtanítani.

Záradéku még egyet. Semmi nines feltünőbb, mint azon nagy közöny és hanyagság, melylyel az emberim nagy többsége a hallás fogyatkozását közeledni látja. Ennek oka talán az orvosok hiányában, vagy oly nyilatkozatokban keresendó,

melyek orvosok szájából származnak és a melyek szerint „a füllel nines mit kezdeni.“ Ezen vélemény hibás alapon nyugszik. A ful bajainál is áldásos tér nyílik az értelmes orvos előtt, ha a beteg annak idején és nem évek mulva keres segélyt. Szerencsére most már fülörvosok is léteznek, kik szakilag képezvén magukat, az emberiségnek e tekintetben is szolgálatára állnak.

Dr. S. J.

A nap.

(Természettudományi közlemény.)

Egy égi test sem érdeklí annyira a földet és általában az összes bolygórendszeret, mint a nap. Ez képezi a központot, mely körül a többi égi testek csoportosulnak, s ez képezi egyszersmind a bolygó rendszer életének lényegét; mint egy jó családalapa ápolgatja apró gyermekeit, a többi csillagokat, s azok valódi szeretet jelképeként ragaszkodnak hozzá, és sohasem távoznak el a naptól, hanem bizonyos távolságban szüntelen körüllette forognak, a mig nem tetszik a napnak a tőle származó erőt: a vonzerőt megszakasztani. De akkor nagy zavar állna be bolygó rendszerünkben. Különbön ez nem is tőle függ egészen: a mint támogatja ő a bolygókat, azok is támogatják viszont, a kölesönösség elve szerint; s ha nagyságánál fogva parancsol a bolygóknak, ugy ezek is rendelkeznek fejedelmükkel, mint valami jólrendezett parlamentáris államban szokott történni. Azonban állithatni azt is, hogy csak a naptól függ a mi világunk fennállhatása; s ez a nap hihetetlen nagysága és azon sajátóságában rejlik, hogy fénytengerrel és melegséggel övezi a bolygórendszeret.

Hogy nagyságát elképzelhessük, hasonlítsuk össze a földdel. Köztudomás szerint a föld nagyobb átmérője kerek számban 1720 német mfd. A nap-átmérője 110 földátmérőt tesz, s így 189,200 mfd. A nap után legnagyobb bolygó Jupiter, melynek átmérője tizenegyszer nagyobb a földénél, s a nap átmérője tizszer nagyobb a Jupiterénél. A nap tömege 1,300,000 szer nagyobb mint a föld tömege, s egymagára hétszázszor nagyobb, mint bolygórendszerünk testi ésszevéve; vagy más szavakkal: a naptól 1,300,000 olyan golyó telnék ki mint földünk, s 700 akkora golyó, mint a bolygók — az újabb időkben felfedezetteket kivéve, — együttesen. Újabb számítások szerint a nap átmérője 188,000 német mfd, s felszínének területe 111,000 millió, vagy számokkal kifejezve 111,000,000,000 német mfd; köbtartalma 3500 billió köbmfd. A mi naprendszerünk bolygói között legkisebb Vesta, melynek átmérője Schröter mérési szerint 60 mérföld; a napátmérője körülbelül 3100-szor nagyobb, mint Vesta-é; köbtartalma pedig 30,000 milliószor, azaz 30 ezer millió Vesta-hoz egyenlő nagyságu golyó telnék ki a naptól.

Olyan gömböt, mint a mi földünk 1,300,000-et kellene egymásra tennünk, hogy a nap térfogatához hasonló testet kapjunk. Vagy ha a földet a nap központjába képzelnék s a holdat a földtől való távolságában 51,000 mfdnyire a föld körül forogni, még akkor is oly tér maradna fenn a nap oldaláig, mint ezen távolság féltátmérője. Egy utas, ki naponkint tíz német mérföldet haladna, a föld egyenlítőjét 549 nap alatt körülutázná, míg a nap körülutazására 59,160 nap, vagyis 160 esztendőnél több idő szükségeltetnék.

Ha azonban a nap tömegére, köbtartalmára és területére nézve elébb áll a többi testeknél, keménységére nézve nem vetekedhetik a bolygókkal. Ha a föld keménységét egységnek vesszük fel, a nap keménysége 0 $\frac{1}{2}$, vagy közel $\frac{1}{4}$, e a földének. De a nap vonzereje tömegének nagyságához képest nagyobb a többi égitestekénél. A földön szabadon eső testek 15 lábnyit esnek az első másodpercben s ezen gyorsaság a távolság egyenes arányában növekedik; míg a napon 29-szer gyorsabban esnének a testek az első másodpercben,

s az ezen idő alatt meghaladott ut 430 lábat tesz. Ebből következik, hogy a nap felületén levő testek nehezebbek mint a mi földünkön, s nagyobb nyomást gyakorolnak az alattuk levő anyagokra. Olyan test, mi itt 100 font nehéz, ott 2900 fontot nyom. A mi földünkön levő mázsás emberek a napban 29 mázsások lennének, s elképzelhetni, hogy az itteni fűrgé delnök milyen bajosan mozgathatnának a napban. Az órainga e földön, az egyenlítőn felül minden másodpercben egyet inog, míg egy lábnyi hosszú inga a napban másodpercenként 29-et, s egy perc alatt 1740-t inogna.

A nap és a többi bolygók kölesönös vonzereje által áll fen a mi naprendszerünk, s a nap vonzereje gyűjti maga köré a planétákat. Azokra melyek közelebb vannak, nagyobb hatást gyakorol, s innét lassabb mozgás származik, s azokra, melyek távolabb mozognak, kisebb hatása. Innét származik a külső bolygókknak igen sebes mozgása, s a vonzerő esekélyebb befolyásától származik egyszersmind nagyobbkorú utjuk. Ezeknek bővebb fejtegetése a csillagászat körébe tartozik.

Más nevezetes tulajdonsága a napnak, mely által kutforrása minden életnek: a világosság. Világosság nélkül a bolygórendszer örökös éjjel lenne fedve, sivar pusztaság és örökös sötét sár. Világosság nélkül semmi élet nem fejlődne, s nem lehetnének az élet örömei és bánatai. Hogy a világosság tulajdonképpen anyag-e, vagy plisikai avagy vegyi hatások által származott tulajdonság, a mai természettudomány által még nincs kifejtve. Honnan meríti a nap e tulajdonságot vagy anyagot, nem tudhatni, csak azt, hogy a levegő, aether közreműködése útján közlódik a külső világgal.

A nap világossága különbözik a földi anyagoktól előállítható világosságtól. Ez ki van mutatva több tapasztalt jelenség által. Tudva van, hogy ha egy világosságsugarat, mely a napból jó, közönséges üvegprizmán átbocsátunk, az szétválik veresnarancsszín, sárga, zöld, kék, indigo s violaszínű sugarakra. Ezen színes sugarak mindegyikének más iránya van, mint az eredeti szintelen sugárnak; az eredetihez legközelebb áll a veres, míg a violaszínű legtávolabba tér, úgy hogy a prizma a vörös sugárt legkevésbé, a violaszínűt leginkább megtöri. Ha ezen sugarak közül valamelyiket megint egy prizmán visszazük keresztül, sem színét, sem irányát nem változtatja, s ugyanízként, hogy e szín a világosságnak sajátságai közé tartozik. E színes sugarakat egy convex üveglensén összegyűjthetni, s megint az eredeti szintelen, vagy ha úgy tetszik, fehérszínű sugár áll elő. Ez bizonyítja, hogy az eredeti sugár e színes sugarakból áll. Ha e színek a világosságnak nem volnának tulajdonságai, akkor a szírvány, mely eskis a sugarak megtörődéséből származik, nem dicsékedhetnének oly szép színpompával: a hajnal sem lehetne oly éragadó; akkor minden testnek sajátságos szürke színe lenne. A festék-anyagok azt mutatják, hogy a testek bírnak saját színnel; de ha a testek saját színnel bírnának, nem volna szükség észrevételüknél világosságra, mert pl. sötétben a legnagyobb színpompájú képeket sem észleljük. Hagyomány szerint éltek oly vakok, kiknek oly finom tapintó érzékük volt, hogy a színeket megtudták különböztetni. De ha elfogadjuk azt, hogy a színek észrevételére világosság kell, s az a testeknek nem egyéni tulajdona, hanem a világosságé, úgy e en hagyományok alaptalanoknak tűnnek fel.

De még fennmarad azon kérdés, hogy micsoda uton eszközi a világosság azon változásokat, melyek által a színek észlelhetők? Ez tökéletesen megállapítva nincs. Ha a sugárt prizmán át fehér táblára vezetjük, melyre két, rövidebb oldalán megörbített egyszögű van alkalmazva, a színspectrum áll elő. Ha a színspectrum egyik oldalát egységnek vesszük fel, a vörös 0_{12} , a narancsszínű 0_{13} , a sárga 0_{14} , a zöld 0_{15} , a kék 0_{17} , az indigo szín 0_{11} , s a violaszín 0_{23} részét foglalja

el, tehát a narancsszín a legkisebb, a violaszín a legnagyobb részt igényeli.

(Folytatás következik.)

Vegyes közlemények.

(L. J.) **Történeti naptár.** *November 1.* Gr. Nádasdy Lipóté szül. Forray Julia, született 1811.

Nov. 5. A Nabonassar-féle aera kezdődött, 747. K. e. — I. Jakab angol király ellen tervezett „löporösszeesküvés” fölfedeztetett, 1606. — Weimári Bernát svéd tábornok Rogenaburgot elfoglalta, 1633. — Oránai Vilmos (III.) angol király ötszáz hajóval és 15,000 emberrel elfoglalta Londont, 1688. — II. Frigyes porosz király a rossbachi csatában legyőzte a francia sereget, 1757. — Kautz Gyula ismert nemzetgazdászunk és egyetemi tanár született Győrött, 1829. — Gacy János, jeles költőnk, meghalt Pozsonyban, 1853.

Nov. 6. Nassau Adolf herceg megh. 1608. — Gusztáv Adolf híres svéd király a Lützen melletti csatában győzte le, 1632. — Günther Frigyes, Schwarzburg-Rudolstadt hercege, született 1793. — Az orléans-i herceg — Égálit Philip — lefejeztetett Párisban, 1794. — I. Ferenc magyar király országgyűlést hirdetett Pozsonyba, 1796.

Nov. 7. A pyrenaei béke, Mazarini francia bírnok-miniszternek ezen utolsó nevezetes műve, Francia- és Spanyolország közt megkötöttet, 1659. — A pozsonyi országgyűlés szentesítet, 1805 — Pozsonyba országgyűlés (a híres 1847-8-iki) hirdetettet, 1847.

Nov. 8. Miksa bajor hg. V. Frigyes pfalzi választófejedelem és választó esch királyt a fehérgyegi csatában (Prága mellett) teljesen legyőzte, 1620. — Károlyi Ferenc Antal gróf tábornok egy porosz hadjáratban, született Nagy-Károlyban, 1732. — Beauvais Károly Tódor francia tábornok és író született Orleansban, 1771. — D'Arnaud Ferenc Tamás Mária, de Beaulard, jeles francia színművész, meghalt Párisban, 1895.

Nov. 9. Királyi leirat által a szabad vallásyagorlat sértetlen fontatása elrendeltetett Magyarországon, 1681. Draskovich József gróf, Erdélyi katonai parancsnok, és tábornok egy porosz hadjáratban, meghalt, 1765. — Tugeneff Iván, kitünő orosz regényíró szül. Orelben, 1818.

Nov. 10. I. Ulászló magyar király elesett a várnai szerencsétlen ütközésben, 1444. — Franciaországban a konzul-kormány (Sieyes, Roger Ducos és Bonaparte Napoleon) lépett életbe 1799. — Az 1844-iki országgyűlés bezártott Pozsonyban, 1844. — Mőza János magyar honvédtábornok, megh. Szász-Erkőden, 1861. — Luther Márton, a nagy reformátor, szül. Eislebenben, 1483. — Schüller Frigyes, a németek nagy költője, szül. Marbachban, 1759.

(*Nevezetes emberek sajátságai s különöségei.*) Erzsébet angol királyné 3000 ruhát hagyott maga után. Nehány évvel halála előtt nem nézhetett tükörbe, annyira félt az idő által arára vésett nyomoktól. — A híres hülléses Desartes különösen szerette parókáját, s mindig tartott több újat készletben. — Mozart szép szőke haját hosszan és színes szalaggal összekötte hordozta. — I. Napoleon kis lábára volt híú. — Salvador Róza Rafaelle és Angelóval hasonlítottá össze magát. Kotzebue oly irigly volt, hogy semmi nevezetes egyéniséget közelében nem tűrt, sőt még ezeken arcképeit vagy szobraikat sem szenvedhette. — Lord Byron egész életében saját egyszínűségének vala büdülte. Híú volt lángszere, rangjára, embergyűlöletére, sőt büneire is. Büntető íris kezét és azon ügyességét, melylyel a legvadabb lovat megfékezte. — Spinoza szerette a pókokat nézni. — Richelieu sebes mozgás által szerzett magának szórakozást, ha a politikai ügyekbe nagyon elmélyedt. Ha szobája falaira ugrált, mindig egy bútasal jegyezte meg, mily magasra ugrott s ha aztán más alkalommal feljebb is ugorhatott, egész nap jókedvű volt. Baisrobert abbás kedves tanácsnoka, őt egyszer ezen mulatsága közben lepte meg, de mint sima és ügyes udvaronc, féltalalta magát és így szólt: fogadok eminentiáddal a miben akarja, hogy én még feljebb ugorom. Azonnal levette felső ruháját és versenyt ugrált a cardinálissal s néhány nap múlva hivatalában is előbbre emelkedett. — Tychó Brahe szórakozás kedvéért szemüvegeket esizolt. — Mendelsohn mulatságból szórakozó háztetetejének zsinólyait számlálgatta. — Göthe szelidített kigyókat szeretett, a kutyákat pedig utálta. — Beethoven szeretett hűdög vízben állni; e végre sokszor szobájában annyi vizet kiöntözött, hogy az egész töcsét képezett. Reggelenként pedig a fűben meztelen lábál szeretett szaladgálni. — Rousseau akkor jutott a legmélyebb és legjobb gondolatokra, mikor hegyek s völgyek közt magánosan járt. — A híres angol költő Milton csak tavasszal és őszszel írta darabjait, mert nyáron és télen egy költeménye sem sikerült. — Cornelle bezárta ablakait és elsötétíté szobáját, ha szomorú-játékait írta. — Pope igen szerencsés volt a gondolkodásban midőn lovagolt, és azt mondják, legszebb költeményeit sebes lovaglásban készíté. — Hobbes nem

vála képes dolgozni, ha csak 10—12 pipa füstébe nem burkolhatta magát. — II. Frigyes rendszeresen bűnöszeleccéjéhez folyamodott, ha elkelté gondolkozására akarta igazolni. — Johnsonnak théat kellett innia, ka valami jót akart írni. — Voltaire pedig míg kávént nem ivott, nem tudott dolgozni. — A híres Chatam, Pitt atyja, midőg olvasott előbb néhány lapot Barrow teológiai munkájából, azután nem debattirozta a követi kamrába. — Reinolds a nagyhírű festész, csak álva tudott festéni. — Cujaciús nem tudott másképen tanulni, ha csak hasra nem feküdt. — Mezerai fényes nappal is gyertyánál dolgozott s ha valaki meglátogatta, a lépesőig kisérté és levilágított az elmenőnek. — A híres teológus Clarke, székekén és asztalokon szeretett ugrálni. — Agostinus gyermekeivel ugrált a pálcá-paripán. — IV. Henrik császár négykézláb eszuskált s hátán pedig fiaskája hintáztá magát.

(*Ásatag fák és a föld kora.*) Mint tudva van, a földben itt-ott nem csak kővé vált fadarabok, melyeket a kovasav annyira áthatott, hogy csaknem egészen abból állanak s mint minden kovafaj: az acélnál tüzezt adnak, hanem egész kővé vált fatörzsek is találtak. Néha mindenféle irányban előlve hevernek, néha még most is egészen egyenesen állanak, vagy legalább egy ugyanazon irányban hajolva, úgy hogy gyakran biztonság me lehet határozni, hogy a fa még azon helyen áll, a hol évezredekkel ez előtt fölűtt. A barnaszántételek nevezetesen gyakran tüntetik elő ezen jelenséget. Ha az elfoglaltan szemlélőből, ki ezen bizonyos tekintetben kolosszális fatörzsekűl bámulva áll meg, azt kérdezők, mennyi időt lehetett egy ilyen fa, adós maradna a felelettel, vagy talán még a kiszámítás lehetőségét is kétséges vonná. Azonban a természetbuvárok kedvező kísérleteket tettek annak kiszámítására. P. o. dr. Hartig egy, a ciprusok osztályába tartozó ásatag fa korának meghatározására, melynek törzse átmérőjében 11 láb, tehát kerületére 34 lábón fölül volt, a fának egész vastagságán keresztül különböző irányban szálkákat metszett héjától egész heleg. A gyűrűk, melyek egy keresztbe kettéfürészelt fának átmetszetén látszanak, mint tudva van évgyűrűknek nevezetnek, mert minden évben egygyel több származik és pedig a törzs külső oldalán a hej alatt, tehát a korábban körülűve. A gyűrűk száma nagy biztonsággal a fa korát mutatja. Dr. Hartig megvizsgálta a még jól látszó évgyűrűket s azokat átlag $\frac{1}{4}$ - hüvelyk szélességen találta. Ebből következik, hogy a fának 66 hüvelyk felületéről mellett 3100 évgyűrűvel kellett bírnia, tehát midőn az erdő, melyben helyet foglalt, az erőszakos vízárnak áldozata lett, 3100 éves lehetett. De a nevezett természetbuvár még tovább ment. A fa fekvése arról győzte meg, hogy azon a helyen nőtt fel, a hol épen találtott. Az egész barna szántételep, melyben a fa volt, 13 különböző egymás felett fekvő rétegből állott, a melyek rendszeren agyag-és homok-rétegek által vannak elválasztva. Mindegyik rétegek külön vízözön által kellett előállnia s mindegyik után ismét a nyugalomnak és a szárazságnak periódusa következett, mely által újabb erők nőhettek föl. E nyugalom-periodusnak pedig a rétege nézve, melyben a ciprus találtott, legalább 3100 esztendeig kellett tartani s ha a többi réteg is ennyi időt kívánt, úgy az egész barnaszántételep előállására legalább 34,000 esztendei időszakot kívántott volna meg.

(*Az orvosok Japánban*) hathatós előmozdítói a mivelődésnek. Mint más iparosoknak, úgy az orvosi éhnek is meg van a maga hivatalos hatásköre s vannak kiváltságai. A mikado rendelete folytán szent Yakusi védnöksége alatt állnak. A császári évkönyvekbelől tudjuk, hogy az első gyógyszerész 730-ban alapítottott Kioto városában. Az első orvosi mű 808-ban jelent meg és száz kötetből állott, melyekben a doktor Tiro-Sada által összegyűjtött receptek voltak. Az első kórház alapját 825-ben vetették meg. Mint más dolgokra nézve, úgy az orvosi tudományt illetőleg is Japán sok ideg Chinától függött. Innen küldtek nekik orvosi könyveket, tanárokat, orvosokat és kész orvosságokat. Az évkönyvekben fel van jegyezve, hogy a XI. században valami Wangman nevű kínai kereskedő Japánban orvosság és — papáj-kereskedése által nagy gazdagságra tett szert.

Hírek.

(*A pesti népszínház ügyében*) vasárnap ismét értekezlet volt a rodott tanács-termében, melyet az érdeklődő közönség egészen megtöltött. Képviselet volt minden osztály. Ezuttal azon 52 tagu bizottságot választották meg, mely al-bizottságokra oszolva, a kellő pénzösszeget egybegyűjtésének módjával, a telek, építkezés, berendezés stb. ügyével foglalkozand. Tájékoztásul, hogy kiknek kezébe van letéve a népszínház ügye, a következők legjobban ismert neveket említtük meg csak a bizottságból: Jókai Mór, Horvát Boldizsár, Gorove István, Várdy Gábor, Wahrmann Mór, Falk Miksa, Szentkirályi Mór, Vidats János, Atzél Péter aradi főispán, b. Liptvai Béla, gr. Szapáry Gyula a közmunkatanács

elnöke, Ybl építész stb. A bizottság valamennyi tagja vagy a közügyek terén ismert buzgalom férfi, vagy a közérdekek iránt érdeklődő viseltető pénz-ember, polgár, kereskedő, a sajtó emberei, művészek. A szükséges pénzalapot egybegyűjtése részvények útján történik, s mint halljuk, egy-egy részvény ára csak 100 forint lesz. Az ügy olyan (Pest magyarosítása), mely nemcsak a fővárost, hanem az egész országot érdekli, s ekkép előlegesen is föl hívjuk a közönség figyelmét.

— (*A Strike.*) A nemzeti színházban vasárnap adták elő ez új népszínművet, melyet Szigligeti és Balázs Sándor írtak együtt, s hozzá járult még egy harmadik erő: Coppé Ferenc is, kinek a „Kovácsok strike-ja” című költeménye szolgált a mese alapjául. A mese egy vidéki magyart gyár körül foly le, hol a munkások nagyobb fizetést követeltek, abban hagyják a munkát. A színmű meséje aztán a strike hátrányainak és következményeinek festése körül mozog. E népszínmű igen helyén lenne egy népszínházban irányítandó fogva, s valószínűleg nagyobb hatással is adnák, mint a nemzeti színpadon, hol drámaiból eszelekvényt szeretünk látni, mint e népszínműben van. Itt nem volt sikere. A munkás-osztály szerepeltetése nálunk először történik színpadon, s ekkép meg van azaz érdeme, hogy új elemeket is igyekezett bevinni a népszínmű keretébe. Mint tudva van, a szerzők e színdarabban a nemzeti színház által népszínművekre kitűzött 100 db aranyat nyerték meg.

— (*Halálözsegek.*) Kőrömezy Imre n.-váradai kanonok e napokban elhunyt 61 éves korában. Az ő-konzervatívok egyik főszólapja volt, s mint ilyen nagy szerepet játszott a pestmegyei mozgalmakban, hol Kossuth ellen agitált. — Korunk legnevezetesebb geognostája: Murchison is meghalt pár nap előtt Londonban. Született Skóciában 1792. febr. 19-én előkelő családból s 1807-ben a hadseregbe lépett. Résztvett a spanyol hadjáratokban, de csakhamar, 1816-ban elhagyta a katonaságot s egyedül a tudományoknak élt. Független vagyoni helyzete arra képesít, hogy nagy arányú kutatásokat s utazásokat tegyen. Bejárta Oroszországot és orosz földrajzi munkái világhírűvé tették. A londoni geológiai és földrajzi társaságok ismételve megválaszták elnökükké, s majdnem az összes európai tudományos intézeteknek s így a magyar akadémiának is kül tagja volt. Viktória királyné a baronet méltóságot is felidézte. — Máriássy Gábor címz. püspök és egy nagy prépost, ki közelkora sokat áldozott, s a többi között a pesti Rókus-kórház előtti szobrot is fölállíttatta, okt. 25-én hagymáz folytat hirtelen elhunyt. — N. Károlyból írják lapunknak, hogy Balogh Ferenc ügyvéd, szatmármegyei törvényszéki ülnök és az ottani kaszinónak 21 év óta egyik tevékeny tagja, okt. 26-án hosszas betegeskedés után meghalt 60 éves korában.

— (*Poesis magyares*) cím alatt egy kötet jelent meg Párisban Lacroix kiadásában Petőfi márkorábbi költeményeiből. Ez azon fordítás, melyről már korábban említettük, hogy Desbordes-Valmore és Ujfalvy Jenő eszközölték. Az előző előszeretettel ismertetvén iradalmunkat, Petőfit mint oly költő mutatja be, kit a magyarok gondolataik és vágyaik legkesszőbbé tolmácsának ismernek el, s ki egyenlő mértékben bírja a naív érzelmeket, a lebilincselő bájt s a szülőföld és falusi jelenetek élénk festésének művészetét. Pájdalom, hogy e kötetből a franciák meg nem ismerhetik Petőfi költszetének pompáját, mert a költemények csak prózában vannak visszatáradva gyakran igen érthetetlenül, úgy hogy e fordításból a franciák épeenséggel csakis félreismerhetik Petőfinket.

— (*Illéssy György hátrahagyott művei*) nem sokára meg fognak jelenni az Athenaeum kiadásában. Eredeti és fordított költemények lesznek benne. A kötetet Illéssy még betegsége alatt rendezte sajtó alá, s az ő kívánsága volt, hogy az előszót Vadnai Károly írja hozzá.

— (*Jókaitól*) újvire több regény fog megjelenni lapjainban. Nevezetesen: „Magyar kalmárok” a „Honban:” „Véres kenyér” az „Igazmondó-ban, s „A nőhöz ment férj” az „Üstökösben.”

— (*A Toldy-jubileum*) november 12-én délelőtt 11 órakor következő programmal fog megtörténni az akadémia díszteremében: Az ünnepeit elnöke Horváth Mihály lesz, ki az ülést megnyitván, kiültöttséget küld a félévszázad óta működő íróhoz, s midőn az megjelenik, üdvözlőni fogja. Gregues Ágost, a Kisfaludy-Társaság titkára ekkor átadja Toldyknak az arany tollat és ezüst-érmét; Szász Károly pedig alkalmi költeményt olvas föl. Elnöki zárszó rekeszti be az ülést.

— (*Zichy Mihály festész hazánkja*) közelebb Londonban volt, hol az angol trónörökös: a walesi herceg nagy kitüntetéssel fogadta s magával vitte Marlborough-House-ba is, hol két hétig volt vendége.

— (*A nemzeti múzeum régiségosztályában*) fegyverszerények berakása, és ennek következtében az egész fegyvergyűjteménynek újra rendezése végett a régiségosztály egy ideig zárva marad, és helyette lét-

főnként a természetosztály leendő nyilvános szemléletre nyitva.

— (*Új lap.*) „Polgár és Honvéd” cím alatt Bolnai Bethlen Miklós társadalmi és honvédelmi heti lapot indított meg.

— (*Thuróczy Kálmán előzetést hirdet*) „Végletek” című két kötetes regényre. E regényben — mint a föl hívásban olvassuk — a eszelekvények mozgató erje azon küzdelmekből áll, melyek napjainkban a haladópunkat előző heves mozgalmakban, eszmetusikban és mindenütt a radikális reformok lázos törekvésében találják kifejezésüket. A mű dec. végén jelenik meg s előzetési ára 2 forint, diszkötésben 3 forint. Szerző utánytel útján is elfogad megrendeléseket Pesten, kigyó-utca 6 sz. 3. em. 15. ajtó.

— (*Egri múzeum.*) Az érsek a lyceum régi színházi helyiségét saját költségén múzeumává fogja átalakíttatni. Alapját az eddig begyűlt régészeti s egyéb műtárgyak, továbbá Aszalay József érdekes képgyűjteménye képezend. Valószínű, hogy a megyéből is oda fogják küldeni a leleteket.

— (*Új honvédelmek.*) Lévan emléket állítottak a nagy-sarlóútközben elesett honvédok sírja fölé, s ennek ünnepélyes leleplezése okt. 22-én történt meg. Síntha Ágost báthi plébános mondta az emlékbeszédet, megáldván a hantokat; utána Vaiger János szónok, bizodalmit fejezvé ki, hogy az eszme, melyért annyi hősvértet, meg fog még egyszer testesülni. Az emléket kiválólag a hölgyek részvéte állította, s 15 láányi magasságyú piramis, déli részén márványtáblával, melyen a következő sorok olvashatók: „Az 1849-ik évi april hó 19-én Nagy-Sarlónál vívott esztában megsebesült s Lévan elhalt honvédok emlékére.” — Továbbá:

Osztájok a védelmezett
Néjgyp esztája volt,
Melyet szent eskü, szent kötés
Ellen zsarnok típart

— (*A darvinstadt színház*) október 24-én este 5 órakor, midőn épen az előadandó darabra készültek, kigyúlt s 6 órakor teljesen a lángok martaléka lön. A színház egészen leégett, csak a ruhákat egy részét lehetett megmenteni. A tűz borzasztó gyorsasággal pusztított. Hogy miként gyúlt ki, az valószínűleg mindenkorra titok marad. Egy lümpagyújtató vette észre először, hogy a kulisszák égnek, el akarta vágni a köteleket, melyekkel azok a tetőhöz voltak erősítve, de benn fulladt. Ezen színház 1819 november 17 nyílt meg Mozart „Titus” című legutolsó operájával, míg Mozart legelősi operáját „Idomeneus”-t legelőször ez égszt megelőző utolsóelőtti vasárnap adták. Maga a színház 480,000 forint volt biztosítva, míg a ruhákat és bútorkészleteket 120,000 forint.

— (*Chicago város*) közelebbi borzasztó égés: alkal-mával, egyéb fölszámíthatlan károk közt a történelmi társulat egész könyvtára, minden emlékek- és írományokkal együtt a lángok martalékává lett, azok közt volt Lincoln-nak a rabszolgátság eltörlésére vonatkozó eredeti proclamatója, miért a társulat 25,000 dollárt vagyis ötvenezer forintot fizetett.

— (*Magyar klasszikusok héber nyelven.*) Egy nagyváradai fiatal ember, ki jól érti a héber nyelvet, több kiváló magyar költő műveit fordítja s egy kötetben színdarabok kiadni.

A magyar tud. Akadémia október 23-iki ülésében, Szarvas Gábor levelező tag „Az idegen szók a magyar nyelvben” című értekezés első részét olvasta föl székfoglalással. Felolvasó a divatos szófaragást metsző gúnnyal ostorozza, különösen az orvosi tudomány íróit éri éle. Vizsgált ezután néhány idegen nyelvűből a magyarba ájtított képzőtt. Nevezetesen az ar, nok és da képzőket. Ez a nyelvrontás első oka; második oka az ugynevezett nyelvösszehasonlítás, mely oly tételekből indul ki, melyek a nyelvgyezetéssel meg nem engedhetők. Hogy már most e bajon segítsünk, vizsgálunk kell a történelmi nyelvet, déli ként állítani a régi szók, hogy a szóalkotás természetét megállapíthassuk; felolvasó a magyar nyelvben előforduló idegen szavak összeállítását javasolja, ő maga a szláv szókakat igyekszik összeállítani és e tárgyról szól tüzetesen értekezésében. Zichy Antal felolvasa Fábíán Gábor Valerius Flaccus „Argonauticon” című hősköltemény fordítását, előre bocsátván Fábíán Gábor értekezését Valerius Flaccusról és művéről, melyből megemlítendőnek tartjuk, hogy az „Argonauticon” első kiadása a XVI-dik században egy Corvin-codex után történt. — Fábíán értekezése aztán magáról a hőskölteményről beszél, kissé túlzó lelkesüléssel. — Mutatványval felolvasott az első ének második fele a 651-ik versről kezdve. Végül Gyulai Pál osztálytitkár jelenti, hogy Bitticz Lajos, a 3-ik osztály elhunyt tagja, működéséről fogva inkább s az 1-ső osztályba tartoznék, azért fölkérdend ez osztály, engedné át az emlékbeszéd tartalmát az 1-ső osztálynak; az elhunyt Árvai Gergely tagért Szvorényi

fogja az emlékbeszédet tartani; Fábíán István emlékbeszédének tartására Hunfalvy Pál, ha pedig ez nem vállalkoznék, Budenz József kérendő föl.

A Kisfaludy Társaság október havi ülésében (25-én) Dux Adolf tartott székfoglaló ily cím alatt: „Darvinismus és a szépségzet.” Korszerű, érdekes tárgyat választott s gondolal, magvasan, de egyszersmind igen abstracte dolgozta ki. Fejtétegeiben körvonalozta a széptan határait és tartalmát, magyarázta Kant nézetét, hogy csak „az alany szépsége létezik s a tárgyak szépsége nem más, mint az alany szépsége”, ismertette a darvinismust, a létét való küzdelemet, mely küzdelemben az ember folyvást tökélyesből, közeledve az embereszményhez, s melynek végeredménye a teljes öntudatos élet levén: nem lehet arról tartani, hogy e tan a széptan tévedéseket fog létrehozni; ellenkezőleg, az új világnézet el fogja mondhatni e téren is: „nem azért jöttön, hogy a törvényeket eltöröljön, hanem hogy azt betöltsön.” — A felolvasást megjeljenek. Utána Bartalus István jelentést tett népalajgyűjtési útjáról. Heves, Borsod, Zemplénben és a székely földön 365 dalt gyűjtött mindenféle fajtából. Ezeket három osztályba foglalta: tisztán népiesek, a népdum műveltek közközlőből való s műköltők átvett dalai. — A titkár jelenté, hogy gr. Teleki Gézáné szül. Murati Irén 50 forint menyasszonyi ajándékot küldött a társaságnak. György Vilmos a svéd költőkből átvett sokat s „Don Quichotte”-ből is vagy 20 iányit fordított le, s ez utóbbiból fel fog olvasni a novemberi ülésben. Fölmerült, hogy „Don Quichotte” kiadásához a Deutch nyomda igazgatója a Doré képek meghozatását ajánla föl, s emellegve a titkár megjelíté, hogy e tekintetben értekezék az ajánlat tevével a kivétel módjáról. Az utolsó shakspearei színmű „Cimbeline” fordítását (Rákosi Jenőtől) Zichy Antal s Szageti J. elfogadták; Moore „Lalla Rouk”-jának Lehr Zsigmond általi fordítását Zichy Antal igen, Szász Károly pedig nem fogadtán el, újabb bírálatra Léavay Józsefnek küldték. Ugyaneak Lehr Zsigmondtól a Shakspeare „Lucretia”-ját s „Venus és Adonisz”-át fel fogják venni a magyar Shakspeare pótlék-kötetbe.

Megjelent új könyvek: Aigner Lajos kiadásából kaptak a következő műveket: 1.) „A parancsnok operája,” regény, írta Ponson du Terrail fordította Szabó Aurél. Két kötet, ára 2 frt. 2.) „A pásztor,” Fritz Erő elbeszélése, fordította Szudai Kálmán, ára 1 frt. 3.) „A tizenkét apostol,” beszély Maritól, fordította Beniczky Irma, ára 1 frt. 4.) „Alkotmányos Napló,” a nép számára Tatar Péteről. Ára 20 krajcár.

— „A nők a magyar jogban,” írta dr. Báltasszoki Lajos: 32 lap, ára 30 kr. N.-Váradon jelent meg.

Szerkesztői üzenetek.

— *Görbőre.* „A eszo-gógnyt” meg az utóbb küldött cikket is megkaptuk. De bár jól meg vannak írva, előadású négy sem oly változó vagy érdekes, hogy a természetrajzi kézi könyvek ily nemű cikkein tülemelkednénk. Ezek pedig ismeretesek.

— *Középkor.* F. A legutóbbi küldetéből csak egyet közölhetünk. Kívánságúnak pedig pár nap alatt eleget teszünk.

— *Fülszók.* Boesásson meg nyugásd, de édes mamájának tökéletesen igazat kell adnunk, a mért tiltja a versírás. De azt már rosszul teszi, hogy a könyveket is elzárja egykedvűtől, mert talán abból mégis lehetne valami ortográfia tanulni, a mi végre a hölgyeknek sem mindig fölösleges.

TARTALOM:

Cikkek: „Illéssy György,” — „Daute Póklából.” *Uj. Ábrányi Kornélól.* — „A nagy dífa,” Elbeszélés. Folyt.) *Kazár Emiltől.* — „A szulnai Duna torkolata.” — „A cheng-i tüvész,” — „A burmátozás és burmátozók.” — „Nyelvelmék a XVI. századból.” — „A süketnémák.” *Vége.* *Dr. S. J. tól.* — „A nap.” — „Vegyes közlemények.” — „Hírek.” — **Képek:** „Illéssy György,” — „A Duna torkolata Sulinánál.” — „Képek Chengből.”

N Y I L T - t e r .

A kaszinókat, olvasó-egyleteket, önképző-köröket és az iradalom minden barátait figyelmeztetjük, hogy a napokban fog megjelenni Ráth Már könyverkeskedésének (Pest, háznegyszög, Kugler mellett) új kiadott: ára könyvekét tartalmazó nagy könyvjegyzék, mely a jelentkezőknek kereszkötés alatt ingyen küldetk. el.

Epen most jelent meg az
„ATHENÆUM” könyvkiadó-hivatalában
(Pesten, barátok tere 7. szám) s általa Magyar-Erdély-ország minden könyverkeskedésében kapható:

Az „Athenaeum”
Kis képes naptára
1872-ik évre.

Második évfolyam. 4-rét, 100 oldal, számos szép képpel.
Ára 50 krajcár.

Igazmondó-naptára
1872-ik évre.

Második évfolyam. 4-rét, 104 oldal, sok képpel, ára 50 kr.